Wprowadzenie. Między dyskursem a doświadczeniem: osoby queer w Polsce

Aleksandra Sobańska
Krystyna Dzwonkowska-Godula

https://doi.org/10.18778/2300-1690.30.01

Problematyka queerowości pozostaje obszarem intensywnych przemian, sporów i negocjacji, w których splatają się doświadczenia jednostkowe, procesy konstruowania tożsamości, przemiany języka oraz szersze przeobrażenia społeczne i polityczne. Osoby LGBTQ+ funkcjonują zarazem w wielu, nie zawsze ze sobą zgodnych, porządkach znaczeń: są przedmiotem publicznych debat i politycznych sporów, uczestniczą w procesach wytwarzania własnych narracji i form samoorganizacji, a jednocześnie doświadczają queerowości w codziennych relacjach, biografiach i praktykach. Queerowość nie jawi się zatem jako jednoznacznie określona kategoria, lecz jako dynamiczne pole doświadczeń, identyfikacji, praktyk i relacji społecznych, których znaczenie zmienia się wraz z kontekstem historycznym, kulturowym i instytucjonalnym.

Queerowość, mimo że od lat stanowi przedmiot zainteresowania badaczy i badaczek nauk społecznych, ze względu na dynamiczny charakter przemian, zwłaszcza tych zachodzących wewnątrz zbiorowości LGBTQ+, pozostaje obszarem wymagającym dalszej eksploracji. Zmieniające się sposoby rozumienia tożsamości, przeobrażenia dyskursów publicznych, nowe formy społecznej widzialności oraz doświadczenia kolejnych pokoleń osób LGBTQ+ stawiają nowe pytania i skłaniają do ponownego przyglądania się dotychczasowym kategoriom opisu.

Jedną z perspektyw pozwalających uchwycić te przemiany jest przyjrzenie się relacji między dyskursem a doświadczeniem. Sposoby mówienia o osobach LGBTQ+ wpływają na to, jakie tożsamości i doświadczenia stają się społecznie rozpoznawalne, jakie formy obecności uznawane są za możliwe, a jakie zostają marginalizowane. Dyskursy nie są jednak wyłącznie zewnętrznymi ramami narzucanymi jednostkom – są również przez nie coraz aktywniej negocjowane, przekształcane i podważane. Takie ujęcie zwraca uwagę na znaczenie instytucji, norm i kategorii społecznych, które uczestniczą w wyznaczaniu granic tego, co uznawane jest za normatywne, widzialne i społecznie akceptowane. Pozwala również dostrzec różnorodność sposobów, w jakie jednostki sytuują się wobec tych granic – od negocjowania

własnej pozycji i sposobów prezentowania siebie po ich kwestionowanie i przekraczanie.

Teksty zgromadzone w niniejszym numerze podejmują te zagadnienia z różnych perspektyw, koncentrując się na odmiennych wymiarach relacji między normą, dyskursem, instytucjami i doświadczeniem jednostek. Oktawia Braniewicz-Zaorska i Martyna Krogulec-Łęska w swoim artykule analizują epistemiczną rolę sądów w sprawach dotyczących osób LGBT w Polsce. Pokazują, jak orzecznictwo sądowe współkształtuje język, wiedzę społeczną oraz normy równego traktowania i obywatelskiego uznania odnoszące się do mniejszości seksualnych i płciowych w warunkach silnych sporów światopoglądowych. Wiktoria Świat odwołując się do kategorii neuroróżnorodności, podważa utrwalone w naukach społecznych i praktykach instytucjonalnych tendencje do patologizowania odmienności. Rozwijając koncepcję dewiacji strukturalnej, analizuje społeczne mechanizmy wytwarzania normalności i odmienności oraz ich konsekwencje dla osób wykraczających poza dominujące normy społeczne. Zuzanna Ziętek na podstawie analizy rosyjskiego dyskursu homofobicznego pokazuje, w jaki sposób osoby LGBTQ+ stają się symbolicznym „obcym", wykorzystywanym w procesach kształtowania tożsamości narodowej, mobilizacji politycznej i społecznej. Zdaniem Autorki rosyjska homofobia polityczna jest elementem globalnej fali nowego faszyzmu. Artykuł Karoliny Sobik dotyczy strategii kreowania wizerunku przez osoby niebinarne. Osoba autorska przygląda się sposobom konstruowania i komunikowania niebinarnej tożsamości za pomocą wyglądu, ubioru i praktyk cielesnych, które pozwalają negocjować i przekraczać binarne normy płci.

W numerze znajdą Państwo również wywiad z Alicją Sienkiewicz-Prochowicz i Jolantą Sienkiewicz-Prochowicz, poświęcony m.in. doświadczeniom queerowego dorastania, ich relacji, zawarciu małżeństwa oraz staraniom o jego uznanie w Polsce, prace artystyczne Bartka „Arobala" Kociemby, fotogalerię z Marszu Równości w Łodzi z 2026 roku autorstwa Emilii Chmielewskiej, tekst Dominika Wieczorka pt. „Wolność, konieczność i balansowanie między nimi. Analiza przypadku pewnego dłużnika" oraz wiersze Tomasza Bąka.